

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 1, March 2019, p. 157-177

Received	Reviewed	Published	Doi Number
24.02.2019	17.03.2019	25.03.2019	10.18298/ijlet.3258

**The Function of Substitution in the Context of
Understanding Reading Texts**

Elif CERİT¹ & Celile Eren ÖKTEN²

ABSTRACT

The main purpose of this research is to make students understand the reading texts more easily through substitution, which is one of the tools of text linguistics. As being one of the standards of textuality, Substitution helps to determine the semantic unity of lexical and linguistic relations, which take place among words, word groups and language units in the reading texts. Substitution directs the research focus on the objective of developing students' reading comprehension skills, interpretation skills, inference skills throughout the texts. Nominal substitution, verbal substitution, clausal substitution and enunciative substitutions (Torusdağ & Aydın, 2017) based on utterances were determined through examining the coursebook, and they were shown with words and sentences they substitute. Document analysis and descriptive analysis were used as a research method in order to examine the collected data (Yıldırım & Şimşek, 2017). The reading texts, which are found in the Secondary school, the fifth grade Turkish coursebook, were studied within the scope of substitution and effective reading comprehension. Briefly, substitution plays an important role at reducing word repetitions, developing reading comprehension skills, interpretation skills, finding main idea, answering questions related to the texts. When the components of substitution, nominal substitution, verbal substitution, clausal substitution and enunciative substitutions, were used appropriately, it shows that they improve the student's competences such as comprehension, interpretation, finding main idea, asking questions about a text. In conclusion, while conducting activity, a reading text, which included more clausal substitutions and enunciative substitutions based on utterances, was highly recommended for reading comprehension activities of narrative texts.

Key Words: Reading comprehension activities, text linguistics, substitution, narrative texts.

**Okuma Parçalarının Anlaşılması Bağlamında
Değiştirim Unsurunun İşlevi**

ÖZET

Araştırmanın temel amacı, metindilbilimin inceleme unsurlarından biri olan değiştirim yoluyla öğrencilerin ders kitaplarındaki okuma parçalarını daha kolay anlamasını sağlamaktır. Metinsellik ölçütlerinden değiştirim, okuma parçalarındaki sözcükler ve sözcük grupları ile dil unsurları arasında gerçekleşen sözcüksel ve dilbilgisel ilişkilerin anlamsal bütünlüğünü belirlemeye yardımcı eder. Değiştirim, araştırmanın odağını, öğrencilerin; metinleri dikkatli okuma, anlama, metinlerden çıkarımlarda bulunma, yorumlama becerilerini geliştirmek amacıyla yönlendirir. İncelenen ders kitabındaki okuma parçalarında ada dayalı değiştirim, sözce değiştirimi, tümceye dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim (Torusdağ ve Aydın, 2017) tespit edilmiş ve bu unsurların hangi kelimelerin ve cümlelerin yerini tuttuğu belirtilmiştir. Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak doküman incelemesi ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki okuma parçaları, değiştirim açısından incelenmiş ve okuduğunu anlamayı kolaylaştırıcı olma yönünde tespit yapılmıştır. Değiştirimin, öğrencilerin kelimeleri tekrar etmelerini azaltmak, metinleri anlama, yorumlama, metinde ana fikri bulma, metinle ilgili sorulara cevap verme becerilerini geliştirmesi noktasında önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Değiştirim unsurlarının; sözce değiştirimi, tümceye dayalı değiştirim, ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirimin doğru ve yerinde kullanıldığında öğrencilerin anlama, yorumlama, ana fikri bulma, metinle ilgili soru sorma gibi birçok yetisini artırdığı tespit edilmiştir. Uygulamada etkinlik olarak öyküleyici metinlerde özellikle okuduğunu anlamayı pekiştiren sözce değiştiriminin, tümceye dayalı değiştirimin çoğunlukta olduğu bir okuma parçası önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuduğunu anlama etkinlikleri, metindilbilim, değiştirim, öyküleyici metinler

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, elif.cerit@hotmail.com

² Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, celile@yildiz.edu.tr

1. Giriş

Sözcükler ve sözcük grupları ile dil unsurları arasında gerçekleşen sözcüksel, dilbilgisel ilişkinin öğrencilerin metinleri anlaması bağlamında metinlerdeki anlamsal bütünlüğü belirlemek, araştırmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Öğrencilerin aynı kelimeyi çok sık tekrar etmelerinin önüne geçebilmek için bu çalışmaya gerek duyulmuştur. Çünkü öğrencilerin aynı kelimeyi kullanmak yerine değiştirim öğelerini kullanmaları ile söz dağarcıkları artacak, anlama, yorumlama, metinlerden çıkarımda bulunma, okuma gibi becerileri gelişecektir. Bu gelişimlerle beraber başarısı, özgüveni artan bireyler yetiştirme noktasında çalışma önemli bir yere sahiptir.

Metin; sıralı tümcelerin bir arada oluşturduğu anlamlı dilsel birimdir. Doğan Günay metni, kendine özgü bir bütün, onu oluşturan cümleler toplamından farklı olarak tanımlar (2013). Metin hem yazarın oluşturduğu hem de okuyucunun okurken anlamlandırması bakımından yeniden oluşan bir ürün olma özelliğini bir arada taşır (Doğan, 2001: 34, aktaran; Gül, 2015: 138). Bir metni oluşturan birimler (tümceler) arasında çeşitli bağlar bulunur. Bir metinde, tümceler sadece yan yana sıralanmaz. Bir metindeki tümceler arasındaki bağlar, metin oluşumunda tümcede kullanılan herhangi bir birimin daha sonraki tümcelerde ya aynen karşımıza çıkması ya da yerini kendisiyle anlamsal veya dilbilgisel ortaklığa sahip başka bir birime bırakmasıyla gerçekleşir (Özkan, 2013: 171).

Metni okuyucunun okurken anlamlandırmasında metin çözümlemesinin önemi büyüktür. Metin çözümlemesi kuramsal bir temele dayanan uygulamalı bir etkinliktir (Aydın ve Torusdağ, 2015: 535).

Metni anlamlı dizgesel bir bütün olarak görmemizi sağlayan özellik dizilişin rastlantısal olmayıp bir bildirişim işlevi taşımasıdır (Aydın ve Torusdağ, 2013: 105). Metinlerin dilbilgisel ve bildirişimsel işlevlerini Metin dilbilim incelemektedir. Metin dilbilim metinlerin anlamsal yapılarını belirlemeye çalışır (Gül, 2015: 135). Metindilbilim verileri Türkçe öğretiminde metin çalışmaları için bilimsel bir temel oluşturmaktadır (Dilidüzgün, 2013: 1257; 2017).

Metnin yapısında yer alan dil öğelerinin ve kurgulanış biçimlerinin metnin iletişimsel işlevi ile ilişkilendirilecek ve metnin genel anlamına taşıyacak bir amaca katkı sağlamalıdır. Metindeki bağlaçlık düzeneklerinin çözüm okuyucular, yazarlar olarak metnin genel anlamını geliştirmek için dilbilimsel belirtecileri nasıl kullandığımızı gösterir (Hatch, 1992: 229, aktaran; Dilidüzgün, 2013: 1241).

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2017 - 2018 yılında beşinci sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinler dilbilgisel bağdaşıklık yönünden incelenmiş olup; metinlerde değiştirim öğeleri üzerinde durulmuştur. Özellikle metinlerde ki anlamsal boyutun öğrenciler tarafından nasıl algılanacağı değiştirim öğeleri ile saptanmış ve en çok sözce değiştiriminin, tümceye dayalı değiştirimin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Metinselliğin temel ölçütlerinden biri olan bağlaçlık, doğrudan metnin yüzey yapısıyla yani sözcük ve sözdizimi ile ilgili olan, tümcelerin birbirlerine dilsel bir bütünlük sağlayacak şekilde eklenerek bir metin oluşmasını sağlayan, metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümüdür (Torusdağ ve Aydın, 2017:17). Bağlaçlık göstergesi olan dilsel öğeler, metnin anlamsal tutarlılığının sağlanmasına yardımcı olur ve tutarlılığın bu dilsel öğeler aracılığıyla metnin yüzeyine yansımaları olanaklı kılar (Tosun, 2014: 1463).

Bağışıklık hususunda dil bilgisel düzeni sağlayan bağlardan biri de değiştirmedir. Çünkü; değiştirim sözcükler ve sözcük grupları gibi dil unsurları arasında gerçekleşen anlamı ve anlamayı kolaylaştıran bir yapıya sahiptir.

1.1. Değiştirim

Bir veya birkaç ögenin / tümcenin yerine; ilerleyen tümcelerde başka bir öge (değiştirim ögesi) kullanılmaktadır. Değiştirim ile ilerleyen tümcelerde eski bilgi yüzey yapıya tekrar açık olarak çıkarılmadan bir öge ile metne dahil edilir. Bu şekilde gereksiz tekrar yapılmayarak hem kısalık sağlanır hem de ilerleyen tümcede ki yeni bilgiler öne çıkarılır. Değiştirim bağışıklığa hizmet eden bir unsurdur. (Uzun, 1995: 63; Halliday ve Hasan, 1976: 88 – 89, aktaran; Gürgün, 2016: 1857). Türkçede değiştirim, özellikle böyle, şöyle, aynı gibi kelimelerle gerçekleştirilir (Güven, 2014: 601). Değiştirim çeşitleri şu şekildedir:

1.1.1. Ada Dayalı Değiştirim

Ada dayalı değiştirim, metinde geçen önceki bir isim ya da isimlerin yerine biri, diğeri, başkası, aynı, vb. sözcüklerin kullanılmasıdır. Halliday ve Hasan, değiştirim sözcüğünün, yerine geçtiği sözcükle aynı yapısal işleve sahip olduğunu ifade ederler (Torusdağ ve Aydın, 2017: 144).

1.1.2. Eyleme Dayalı Değiştirim

Eyleme dayalı değiştirim; belirli bir eylem ya da eylem grubunun yerine çoğunlukla "yapmak" eyleminin kullanılmasıdır (Torusdağ ve Aydın, 2017: 146).

1.1.3. Tümceye Dayalı Değiştirim

Metinde bir tümcecik, tümce ya da tümce grubunun yerine "öyle, böyle, şöyle" gibi ifadelerin ya da " yapmak " eyleminin kullanıldığı değiştirim türüdür (Torusdağ ve Aydın, 2017: 147).

1.1.4. Sözce Değiştirimi

Metindeki bir ifadenin; "öyle, böyle" vb. sözcüklerle değiştirilmesiyle sözce değiştirimi gerçekleştirilmektedir (Torusdağ ve Aydın, 2017: 149).

Sözce değiştirimi ve tümceye dayalı değiştirimin metinlerde daha fazla kullanılması metinlerin anlam yönünden eski bilginin aynısının yazılmayıp; hatırlatıldığı anlamına gelmektedir. Bu da öğrencilerin metinleri daha iyi anlamasında etkilidir.

Devamlı tekrar öğrenciler tarafından yararlı bulunmayacağından değiştirim ile öğrencilerin metni okuması ve anlaması noktasında bağlantı kurulması dersin öğrenci tarafından metinler aracılığıyla aktif geçmesinde etkili olacaktır. Bu da öğrencilere verilen yeni metinler de " biri, birileri, aynısı, yapmak, böyle, şöyle, değil " kelimelerinin hangi sözcenin, tümcenin, adın, eylemin yerini aldığı tespit ettirilerek; sözce değiştiriminin, tümceye dalı değiştirimin, ada dayalı değiştirimin, eyleme dayalı değiştirimin metinler aracılığıyla öğrencilere aktarılması öğretim sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.

Her metin, okurun tepkisi (algılaması, anlamlandırması, çözümlemesi, beğenmesi, duygulanması vb.) ile bütünleşir; metin ya da anlamlı yapı, bir okur tarafından anlamlandırılmaya başlandığı an yaşamaya, soluk almaya başlar. Bu bakımdan her metin okuyucunun değerlendirmesine yorumlama

yapabilmesine olanak sağlayacak biçimde düzenlenmelidir (Günay, 2008: 6). Metnin özünde biçimsel birlik değil anlamsal birlik vardır (Halliday ve Hasan,1976:1- 2, aktaran; Aydın ve Torusdağ, 2014:113). Türkçe öğretimi sürecinde, öğrencilerin dil kullanımını öğrenerek anlama, anlatma yetilerini geliştirebilmeleri için metinlerin biçimsel yapılarından anlamsal çözümlenmelerine götüren metinler niteliklidir (Dilidüzgün, 2010: 13).

Metinlerin en az çaba ile doğru çözümlenebilmesi ve üretilebilmesi öncelikle metin türüne özgü yapısal ve işlevsel özelliklerinin bilinmesini gerektirmektedir. Yazarın vermek istediği bilgiye ulaşmak ya da iletisini kavramak seçtiği sözcüklerin, tümcelerin ve bunlar arasında kurduğu ilişkilerin, kullandığı söz sanatlarının anlamsal olarak yorumlanacağı bilişsel süreçleri gerektirir (Dilidüzgün, 2010: 26).

Metnin yapısında yer alan dil öğelerinin ve kurgulanış biçimlerinin metnin iletişimsel işlevi ile ilişkilendirilecek ve metnin genel anlamına taşıyacak bir amaca katkı sağlamalıdır. Metindeki bağlaşıklık düzeneklerinin çözümü okuyucular yazarlar olarak metnin genel anlamını geliştirmek için önemlidir (Hatch,1992: 229, aktaran; Dilidüzgün, 2013: 1241, 2017).

Değiştirim unsurları doğru ve yerinde kullanıldığında öğrencilerin anlama, yorumlama, ana fikri bulma, metinle ilgili soru sorma gibi birçok yetisi artacaktır. Ayrıca okurken metni anlayabilen öğrencinin yazma becerisi de gelişecektir. Böylece öğrenci başarılı, metinlerden çıkarımda bulunan birey haline gelecektir. Öz güveni artan öğrenci derste aktif konumda olacaktır.

Öğretim sürecinin her kademesinde gerek okuma eğitiminde gerekse yazılı anlatım çalışmalarında metinde anlamsal bütünlüğe aracılık eden bağlaşıklık aracı olan değiştirimin öğretilmesi öğrencilerin okurken ve yazarken tutarlı bir metni oluşturan öğelere ilişkin bilişsel bir farkındalık kazanmalarını sağlayacaktır (Karatay, 2010: 38, aktaran; Karadeniz, 2015: 14). Öğrencilerin aynı kelimeyi çok sık tekrar etmelerinin önüne geçebilmek için o kelimelerin yerine değiştirim öğelerinin kullanıldığı metinler okutulmalı. Böylece zengin bir kelime dağarcığına sahip bireyler yetiştirilebilir (Karadeniz, 2015: 14).

1.2. Yöntem

1.2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Araştırmada; tarama modeli kullanılmış, doküman incelemesi yapılarak, veriler betimsel yöntemle değerlendirilmiştir. Betimsel analize göre; elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Betimsel analizde görüülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu çalışmanın çıkış noktasını, Talim ve Terbiye Kurulunun 2017- 2018 yılında 5. sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki ünitelerde bulunan metinler oluşturmaktadır. Araştırmamızda, metinlerin kolay okunup anlaşılmasında değiştirimin işlevi belirlenmiş ve metin üzerinden değiştirimin bölümleri incelenmiştir.

1.1.2. Verilerin Toplanması/Süreç

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2017 - 2018 yılında 5. sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe ders kitabında temaları oluşturan metinlerden ve metindilbilim, metin çözümlemesi ile ilgili bilimsel kaynaklardan toplanmıştır. Öncelikle 5.sınıf Türkçe kitabındaki metinlerde metindilbilimin bir unsuru olan değiştirimin; sözcü değiştirimi, tümceye dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim, ada dayalı değiştirim tespit edilmiş ve metinlerde en çok sözcü değiştiriminden, tümceye dayalı değiştirimden yararlandığı görülmüştür. Sonraki aşamada ise metindilbilim, değiştirim ile ilgili bilimsel yayınlar taranmıştır. Sözcü değiştirimine ve tümceye dayalı değiştirime daha çok rastlanıldığından bilimsel yayınlarda metinde anlamı ele alan kaynaklardan yararlanılmıştır. Uzmanlara iki tane araştırma sorusu yöneltilmiş ve cevaplarından çıkarımlarda bulunulmuştur.

Araştırmada, metinlerin anlaşılması bağlamında değiştirimin işlevi hususundan yola çıkılarak; 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde değiştirim unsuru incelenmiştir. Dolayısıyla metin dilbilim, değiştirimle ilgili bilimsel araştırmalar taranmıştır. Daha sonra araştırma soruları hazırlanmış ve bu sorular uzmanlara yöneltilerek cevaplandırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2017- 2018 yılında beşinci sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler değiştirim unsuru bakımından incelenmiştir. İncelenen metinlerde eyleme dayalı değiştirim meydana gelmemiştir. Yedi metinde ise ada dayalı değiştirim meydana gelmiştir. En çok rastlanılan değiştirim çeşidi ise sözcü değiştirimi ve tümceye dayalı değiştirimdir. "Milli Kültür" temasındaki metinlerde ise değiştirime rastlanılmamıştır. Değiştirim daha çok öyküleyici metinlerde görülmektedir.

2. Veriler

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2017 - 2018 yılında 5. sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe Ders Kitabında temalardaki metinlerde ada dayalı değiştirim, tümceye dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim, sözcü değiştirimi şu şekildedir:

1. TEMA: ÇOCUK DÜNYASI

1. METİN: OYUNCAK (ERDOĞAN TOKMAKÇIOĞLU)

"Kızım ile iki torunumun evden çıkmasını bekliyordum. Pencereden dışarı bakıyordum, onlar gözden kayboluncaya kadar. Sonra hemen torunlarımın odasına giriyorum, dolabı açıyorum. En sevdiğim elektrikli tren. Özene bezene rayları yerleştiriyorum; lokomotif, vagonları koyuyorum rayların üstüne; basıyorum düğmeye. Sahici lokomotif gibi... Çuf çuf! Uzaniyorum yere; trenin gidişini istasyonda duruşunu, sonra yeniden hareket edişini, arada bir lokomotiften "düüt" diye düdük sesi çıkarmasını seyretmek o kadar hoş oluyor ki... Çuf çuf çuf! Bayılıyorum torunlarımın oyuncak trenleriyle oynamaya. Altmış yaşını geçmiş birinin, oyuncaklarla böyle oynaması garip gelebilir çoğu kişiye. Belki de gerçekten öyle."

"Böyle" sözcüsi kendinden önce gelen; "Kızım ile iki torunumun evden çıkmasını bekliyordum. Pencereden dışarı bakıyordum, onlar gözden kayboluncaya kadar. Sonra hemen torunlarımın odasına giriyorum, dolabı açıyorum. En sevdiğim elektrikli tren. Özene bezene rayları yerleştiriyorum; lokomotif, vagonları koyuyorum rayların üstüne; basıyorum düğmeye. Sahici lokomotif gibi... Çuf çuf! Uzaniyorum yere; trenin gidişini istasyonda duruşunu, sonra yeniden hareket edişini, arada bir

lokomotiften "düüt" diye düdük sesi çıkarmasını seyretmek o kadar hoş oluyor ki... Çuf çuf çuf! Bayılıyorum torunlarımın oyuncak trenleriyle oynamaya " sözceleriyle değiştirim yapmış ve **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

"Öyle" sözcüsü kendinden önce gelen "altmış yaşını geçmiş birinin, oyuncaklarla oynaması garip gelebilir çoğu kişiye" sözceleriyle değiştirim yapmış **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı. Ama ne yapabilirim? "

" **Yapabilirim** " sözcüsü kendinden önce gelen "oyuncaklarla oynamak benim de hakkım " cümlesinin yerine kullanılarak değiştirim yapmış, **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Yani böylesine oyuncaklar, elektrikli tren, yürüyüp konuşan taş bebek, helikopter gibi. Oynardım tabii çocukken. Ne mi oynardım? Böyle şeyler yoktu benim çocukluğumda "

" **Böyle** " sözcüsü" elektrikli tren, yürüyüp konuşan taş bebek, helikopter " sözceleriyle değiştirime uğramış ve **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

2. METİN: ÇOCUKLUK (CAHİT SITKI TARANCI)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

3. METİN: ALİS HARİKALAR DİYARINDA - TAVŞANIN PEŞİNDEN (LEWİS CARROLL)

"Papatyalardan bir çelenk yapmak için kalkıp papatya toplayasam mı, diye düşünürken, önünden kırmızı gözlü beyaz bir tavşanın koşarak geçtiğini gördü. Bunda şaşırarak bir şey yoktu "

" **Bunda** " sözcüsü kendinden bir önceki tümce olan "önünden kırmızı gözlü beyaz bir tavşanın koşarak geçtiğini gördü " tümcesiyle değiştirime uğramış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Biraz sonra Alis de bir daha oradan dışarı nasıl çıkacağını hiç düşünmeden tavşanın arkasından büyük bir deliğe girdi. Tavşan deliği bir tünel gibi dümdüz gidiyordu. Fakat birden bire dik bir eğimle aşağılara doğru kıvrılmaya başladı. Alis derin bir kuyuyu andıran tünelde aşağıya doğru yuvarlanıverdi. Alis kuyunun mu çok derin olduğunu yoksa kendisinin mi çok yavaş düştüğünü anlamaya çalışırken sürekli çevresine bakınmaya daha neler olabileceğini düşünmeye vakit buluyordu. Böyle bir düşüşten sonra evdeki merdivenlerden düşsem bana mısın demem!

" **Böyle** " sözcüsü kendinden önce gelen; "Biraz sonra Alis de bir daha oradan dışarı nasıl çıkacağını hiç düşünmeden tavşanın arkasından büyük bir deliğe girdi. Tavşan deliği bir tünel gibi dümdüz gidiyordu. Fakat birdenbire dik bir eğimle aşağılara doğru kıvrılmaya başladı. Alis derin bir kuyuyu andıran tünelde aşağıya doğru yuvarlanıverdi. Alis kuyunun mu çok derin olduğunu yoksa kendisinin mi çok yavaş düştüğünü anlamaya çalışırken sürekli çevresine bakınmaya daha neler olabileceğini düşünmeye vakit buluyordu "sözceleriyle değiştirime uğramış ve **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

"Acaba kaç kilometre düştüm? Herhalde dünyanın merkezine yaklaşıyor olmalıyım. Sanırım dört bin kilometre falan olmalı, diyerek bağıarak söylendi. Alis okulda buna benzer bir şeyler öğrenmişti."

" **Buna benzer** " kelimesiyle "Alis okulda dünyanın merkezine yaklaşma ile ilgili bir şeyler öğrendi" tümcesi anlaşılmaktadır ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Düşüncesine şöyle devam etti: Acaba dünyayı öbür tarafından delip çıkacak mıyım? Tepe üstü yürüyen insanların arasına çıkmak amma tuhaf olur!

" **Şöyle** " sözcüğü ; " Acaba dünyayı öbür tarafından delip çıkacak mıyım? Tepe üstü yürüyen insanların arasına çıkmak amma tuhaf olur!" sözcüklerinin yerine kullanılarak **sözce değiştirimi** yapılmıştır.

" Fakat tavşan şöyle söyleyerek gözden kayboldu: Vah benim kulaklarım, vah benim bıyıklarım! Çok geç kaldım."

" **Şöyle** " sözcüğü; "Vah benim kulaklarım, vah benim bıyıklarım! Çok geç kaldım" sözcüklerinin yerini almış, **sözce değiştirimi** yapılmıştır.

"Masanın üzerinde küçük bir altı anahtar duruyordu. Alis bu anahtarın kapılardan birine ait olduğunu düşündü. Fakat öyle olmadı.

" **Öyle** " kelimesiyle "anahtar kapılardan birine ait değildi" tümcesi kastedilerek **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Alis şimdiye kadar öyle garip şeyler görmüştü artık olanaksız sayılan pek az şey kaldığını sanıyordu.

" **Öyle** " sözcüğü parçada bu durumdan önce geçen durumları kastettiği için değiştirime uğrayarak **sözce değiştirimi meydana gelmiştir.**

"Belki de sonunda bir mum gibi eriyerek yok olurum. Acaba o zaman neye benzerim? diyerek söylendi. Mum eridikten sonra alevinin nasıl olduğunu hatırlamaya çalıştı. Fakat ömründe böyle bir şey görmemişti.

" **Böyle** " sözcüğü kendinden önceki "belki de sonunda bir mum gibi eriyerek yok olurum. Acaba o zaman neye benzerim? diyerek söylendi. Mum eridikten sonra alevinin nasıl olduğunu hatırlamaya çalıştı" sözcüklerini karşıladığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Alis biraz sonra kendi kendine söylenmeye başladı. Hadi hadi, neye yarar sanki böyle ağlamak? Hemen şu ağlamayı kessen iyi edersin. Alis sık sık kendine böyle güzel öğütler verirdi"

" **Böyle** " sözcüğü kendinden önce gelen " Alis biraz sonra kendi kendine söylenmeye başladı. Hadi hadi, neye yarar sanki böyle ağlamak? Hemen şu ağlamayı kessen iyi edersin " sözlerini karşıladığı için **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Alis kendi kendine "bunu yesem iyi olur" dedi. Belki boyum tekrar uzar ve ben de anahtara yetişirim, eğer daha da küçülürsem kapının altından geçerim. Yani her iki halde de bahçeye çıkabilirim. Hangisi olursa olsun gerisi beni ilgilendirmez."

" **Hangisi** " sözcüğü kendinden önce gelen " Alis kendi kendine bunu yesem iyi olur" dedi. Belki boyum tekrar uzar ve ben de anahtara yetişirim, eğer daha da küçülürsem kapının altından geçerim.

Yani her iki halde de bahçeye çıkabilirim " sözcelerinin yerine kullanıldığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

SERBEST OKUMA METNİ: GÜNEŞİN UYUDUĞU YER (MEVLÂNA İDRİS ZENGİN)

" Güneş sayısız defa doğup batmaktan yorulmuştu. Nerede uyusam diye düşündü. Gökyüzünde uyuyacak bir yer yoktu. Ama yeryüzünde belki de uyuyacak bir yer yoktu. Ama yeryüzünde belki de uyuyacak bir yer bulabilirdi. Denize sordun: " Affedersiniz, **öyle** yorgunum ki ...Biraz uyumazsam bitkinlikten mahvolacağım.

" **Öyle** " sözcüğü " sayısız defa doğup batmaktan " sözcelerinin yerini tutması nedeniyle " **sözce değiştirimi** " meydana gelmiştir.

" Çocuk hiç ama hiç şaşırılmamıştı. Sen ne kadar da yorulmuşsun **böyle** dedi.

" **Böyle** " sözcüğü metinde " güneşin yorgunluğunu anlatan " sözcüklerin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

2. TEMA: MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK

1. METİN: BİLMEYEN VAR MI (ELİF AKARDAŞ)

" Yok, yok, yok! Dört yıllık öğrencilik hayatımda **böyle** ödev görmedim. Bir değil, iki değil, dile kolay, tam 10 kıta! Toplam 41 mısra'".

" **Böyle** " sözcüğü kendinden önce gelen " 10 kıta 41 mısra " sözcükleriyle değiştirim yapmış ve **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Etsin tabii, ne yapalım? Olacak iş değil! Dertlerimi alıp yanlarından uzaklaştım şaşkınlıkla. İlk iki kıtada sorun yok. Onları zaten biliyorum. Ama daha çok kıta var. İşte **böyle** söylene söylene eve girdim."

" **Böyle** " kelimesi kendinden önce gelen " etsin tabii, ne yapalım? Olacak iş değil! Dertlerimi alıp yanlarından uzaklaştım şaşkınlıkla. İlk iki kıtada sorun yok. Onları zaten biliyorum ama daha çok kıta var " tümcelerinin yerini aldığından tümceye dayalı değiştirim meydana gelmiştir.

" Ah, Salim Amca, nasıl da tıkr tıkr okudun, **öyle!**

" **Öyle** " kelimesi 40. sayfada yazan " göz açıp kapayıncaya kadar on kıta şiiri sular seller gibi okudu " tümcesiyle değiştirim yaptığı için tümceye dayalı değiştirim meydana gelmiştir.

" Sonraki gün sınıfta çıkıp okudum İstiklâl Marşı' nı. Hem de tıpkı Salim Amca, Mehmet Amca, annem, babam, dedem, babaannem ve ablam gibi. İşte **böyle** gür sesle: Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet; Hakkıdır Hakk' a tapan milletimin istiklâl.

" **Böyle** " sözcüğü kendinden sonra gelen " Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet; Hakkıdır Hakk' a tapan milletimin istiklâl " sözcüklerin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

3. METİN: MUSTAFA KEMAL' İN KAĞNISI (FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

4. METİN: 15 TEMMUZ (MEB 15 TEMMUZ KİTAPÇIĞI)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

SERBEST OKUMA METNİ: KÜÇÜK AĞA (TARIK BUĞRA)

'' O, bu salatlı içinde süzülüp dururken durumu büsbütün zorlaştıran bir değişiklik oldu ve haftalarca yolunu beklediği Mehmet günde iki defa sokağa çıkmaya başladı, böylece de Küçük Ağa' nın kafasında buhranını ağdalaştıran soru çengelleniverdi:

" **Böylece** " sözcüsü "Mehmet günde iki defa sokağa çıkmaya başladığı için" anlamına gelip kendinden önceki sözcüleriyle değiştirim yaptığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

'' Bir gün sokağın yaşlılarından biri Küçük Ağa' ya sokulup şöyle dedi: Büyük sevaba girersin Ağa. Yavrucağın anası hastalığa tutulmuş, yatar; günleri sayılı tazeciğin.

"**Şöyle**" sözcüsü kendinden sonra gelen" büyük sevaba girersin Ağa. Yavrucağın anası hastalığa tutulmuş, yatar; günleri sayılı tazeciğin '' sözcüleriyle ile değiştirime uğradığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

*'' Gittiler ve doktor, Emine' nin hayattan kopmak üzere olduğunu gördü. **Bunu** kadıncağız kendisi de biliyordu.*

" **Bunu** " sözcüsü kendinden önce gelen " hayattan kopmak üzere olduğunu biliyordu" sözcülerinin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

3. TEMA: ERDEMLER

1. METİN: GÜVERCİN (BEYDEBA)

'' Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz.''

" **Böyle** " sözcüsü kendinden önce gelen " kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin " sözcülerinin yerini aldığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

'' Aynı anda hep birlikte kanat çırpmalıyız. Böyle yaparsak ağla birlikte havalanmayı başarabiliriz''.

" **Böyle** " kelimesi " aynı anda hep birlikte kanat çırparsak " anlamına gelip değiştirime girmiş ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Tarlaların üzerinden değil de şehrin üzerinden uçmalıyız. Böylece izimizi kaybettirmiş oluruz''.

" **Böylece** " kelimesi " tarlaların üzerinden değil de şehrin üzerinden uçarsak " anlamına geldiği için **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

2. METİN: KARAGÖZ İLE HACİVAT - İNCELİK (SUAT BATUR)

'' Neyse efendim, günaydın!

Sabah sabah seni görenin günü nasıl aydın olur?

Efendim öyle demezler''.

" **Öyle** " kelimesi kendinden önce gelen " sabah sabah seni görenin günü nasıl aydın olur? " tümcesiyle değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Hoş geldiniz, safa geldiniz, keyifler nasıl? derler.

Peki öyle olsun.

" **Öyle** " kelimesi kendinden önce gelen '' hoş geldiniz, safa geldiniz, keyifler nasıl? derler " tümcesi ile değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Efendim başıma bir şapka almak için çarşıya gitmiştim. Dönerken yorgunluk çıkarmak için Karagöz' üme uğrayayım dedim.

Ne yapayım şapka aldınsa? Paran varmış da almışsın. Olmayanlar ne yapsın?

Canım öyle mi derler?

" **Öyle** " kelimesi kendinden önce gelen " Ne yapayım şapka aldınsa? Paran varmış da almışsın. Olmayanlar ne yapsın? " tümcesi ile değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Güle güle kullan, başında paralansın!

Hah aferin! İşte böyle demeli ya!''

" **Böyle** " kelimesi kendinden önce gelen" Güle güle kullan, başında paralansın! " tümcesi ile değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Aman Karagöz' üm, ben odun, kömür aldım.

İyi ya, güle güle kullan başında paralansın!

Karagöz' üm öyle demezler....''

"**Öyle**" kelimesi "İyi ya, güle güle kullan başında paralansın!" tümcesi ile değiştirime uğramış **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Beni hapse attılar.

İyi ya oh oh! Çok sevindim! Güle güle...

Onu öyle demezler ''.

" **Öyle** " kelimesi kendinden özce gelen " İyi ya oh oh! Çok sevindim! Güle güle " tümcesi ile değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Onu ev için öğretmiştim. Bu durumda, yakında biri yardım eder de çıkarır, siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar, denir".

" **Öteki** " kelimesi metinde geçen " kavga edenlerden biri " yerine kullanıldığı için **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Karagöz' üm gözüm çıkacaktı, diyorum.

İyi ya, yakında biri yardım eder de çıkarır siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar!

Canım öyle demezler".

" **Öyle** " kelimesi kendinden özce gelen " İyi ya, yakında biri yardım eder de çıkarır siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar! " tümcesi ile değiştirim yapmış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

3. METİN: PÜF NOKTASI (İSKENDER PALA)

" Eski çırak ayağıyla merdaneyi döndürüp çamura şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada püf diye üfleyerek zamanla testiyi çatlatacak olan bazı küçük hava kabarcıklarını patlatıp giderir. **Böylece** çırak da bu sanatın püf denilen noktasını öğrenmiş olur".

" **Böylece** " sözcüğü kendinden önce gelen " Eski çırak ayağıyla merdaneyi döndürüp çamura şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada püf diye üfleyerek zamanla testiyi çatlatacak olan bazı küçük hava kabarcıklarını patlatıp giderir " sözcüklerini karşıladığı için **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

SERBEST OKUMA METNİ: YUNUS EMREDEN SEÇMELER

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

4. TEMA: BİLİM VE TEKNOLOJİ

1. METİN: UZAYDA BİR GÜN (ASLI ZÜLAL)

" Bu fotoğrafta, astronotların biri **ötekinin** saçını kesiyor "

" **Öteki** " kelimesi " astronot " kelimesinin yerini tuttuğu için **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

2. METİN: SARIMSAK SOSLU MAKARNA (ALBERTO DOUGLOS SCOTTİ; ÇEVİREN: FİLİZ ÖZDEM)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

3. METİN: BİR DAHİYLE KONUŞMAK (EMİNE ÇAYKARA)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

SERBEST OKUMA METNİ: JULES VERNE' DEN (JUL VERN) GELECEĞE DAİR (KÜBRA KARA)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

5. TEMA: MİLLİ KÜLTÜR

1. METİN: ANADOLU SEVGİSİ (ABDÜRRAHİM KARAKOÇ)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

2. METİN: FORSA (ÖMER SEYFETTİN)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

3. METİN: TAMBURİ CEMİL BEY ENSTÜRMANLARI ANLATIYOR (YÜCE GÜMÜŐ)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

SERBEST OKUMA METNİ: ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ (BAŐAK ÇOCUK DERĐİSİ; KISALTILMIŐTIR)

'' Bir sabah erkenden kalkan padiőah;

Tez bana Aksal' ı bulup getirin, diye buyurdu. Daha gün ađarmamıőtı. Koca Sinan, o günlerde İstanbul yöresinde, bir köprünün yapımı ile uğraőıyordu. Hemen yola atlılar çıkarıldı ve mimarbaőı getirildi. Sinan' ı karőısında görünce Padiőah gülümseyerek:

*Yaklaő bakalım Aksakal dedi. Sana diyeceklerim var. **Ötekiler** tez dışarı çıksın.''*

" Ötekiler " kelimesiyle " Mimar Sinan' ı getiren kiőiler " kastedilmiş ve kelime değiştirim yapmış, **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Sinan yerinden doğrulup Padiőah' ın önüne eğildi.

Buyruğunuz baőım üstündedir Devletlim, dedi.

Öyleyse iyi dinle!

" Öyleyse " kelimesi " buyruğumu iyi dinle " tümcesinin anlamını taőıdığından **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

'' Őimdi senden isteğim Şu: Süleymaniye' nin karőısına da benim adıma da bir cami yapacaksın. Ama Sultan Selim' in adıyla anılacak olan bu cami yaptıklarının en görkemlisi olmalı.''

"Şu" kelimesi "**şöyle**" anlamı taőıyarak kendinden sonra gelen "Süleymaniye" nin karőısına da benim adıma da bir cami yapacaksın. Ama Sultan Selim' in adıyla anılacak olan bu cami yaptıklarının en görkemlisi olmalı " sözcelerinin değiştirim yapmış ve **sözceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

*'' İlk iş caminin yapılacağı tepedeki evlerin, bahçelerin satın alınarak cami alanının hazırlanmasıydı. Bunun için evlerin yıkımına giriőildi. Ama içlerinden **biri**, yaşlı bir bahçevan toprağını vermemekte direndi''.*

" **Biri** " kelimesi " yaşlı bir bahçıvan " kişisi anlamına geldiği için **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Kese kese altınlar, bu yaşlı bahçıvanı kandıramadı. Ne ettilerse adam bahçesini vermiyordu. Böylece uzun çalışmalarından sonra, usta Mimar, düşünüyü gerçekleştirmiş; yıllar önce gözüne kestirdiği tepeyi ulu bir yapıyla ölümsüzleştirmiş "

" **Böylece** " sözcüğü kendinden önce gelen "Kese kese altınlar, bu yaşlı bahçıvanı kandıramadı. Ne ettilerse adam bahçesini vermiyordu" sözceleriyle değiştirim yapmış **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Caminin bittiği sabah, Mimar Sinan bütün ustalarını, işçilerini, ırgatlarını avluda topladı. Hepsi de el birliğiyle gerçekleştirdikleri yapıyı övünçle seyre koyuldular. "

" **Hepsi** " kelimesi kendinden önce gelen " bütün ustalar, işçiler, ırgatlar " kelimelerinin yerini tuttuğundan **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Minarenin doğru olduğundan ben de emindim. İple çekilerek düzeltilmeyeceğini bende biliyordum. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye'nin özürlü olmasını istemem. Onun için yaptım bunu. Bundan böyle kimse Selimiye'nin herhangi bir özrü olduğunu söylemeyecektir."

" **Böyle** " sözcüğü, kendinden önce gelen " Minarenin doğru olduğundan ben de emindim. İple çekilerek düzeltilmeyeceğini bende biliyordum. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye' nin özürlü olmasını istemem. Onun için yaptım bunu " sözcülerinin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

6. TEMA: OKUMA KÜLTÜRÜ

1. METİN: OKUMA KİTAPLARIM (ZİYA OSMAN SABA)

" Okuma kitaplarımızı, en sevdiğimiz dostlar gibi hiçbir zaman unutamayız. Sevgili okuma kitaplarımız! O kitaplar, aylara bölünmüştü. Kış aylarına düşen parçalarda kış resimleri vardı. Sonra, o resimlerde yavaş yavaş dallar tomurcuklanır, ağaçlar çiçek açar, paltolu çocuklar paltolarını çıkarmaya başlarlardı. O resimler böylelikle, bizlere de yaklaşmakta olduğunu müjdelemiş olurlardı "

" **Böylelikle** " sözcüğü kendinden önce gelen "Okuma kitaplarımızı, en sevdiğimiz dostlar gibi hiçbir zaman unutamayız. Sevgili okuma kitaplarımız! O kitaplar, aylara bölünmüştü. Kış aylarına düşen parçalarda kış resimleri vardı. Sonra, o resimlerde yavaş yavaş dallar tomurcuklanır, ağaçlar çiçek açar, paltolu çocuklar paltolarını çıkarmaya başlarlardı" sözcüklerini karşıladığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" Bu sayfalara ne zaman geleceğiz? Bu sayfaları okuyacağımız günlere ne zaman kavuşacağız günlere ne zaman kavuşacağız? diye düşünür dururdum. Oysa daha okul yılının yarısına bile ulaşamamıştık. Sınıfımızın camlarını sert yağmurlu kış rüzgarları sarsıyordu. Böyleyken ben, kitaplardaki o resimlere baktıkça yaz tatilinin hayallerine kapılmaktan kendini alamazdım. "

" **Böyleyken** " sözcüğü kendinden önceki "Bu sayfalara ne zaman geleceğiz? Bu sayfaları okuyacağımız günlere ne zaman kavuşacağız günlere ne zaman kavuşacağız? diye düşünür dururdum. Oysa daha

okul yılının yarısına bile ulaşamamıştık. Sınıfımızın camlarını sert yağmurlu kış rüzgarları sarsıyordu" sözcelerini karşıladığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" *Sevgili dost okuma kitaplarım! Sizleri, zamanla bu kadar özleyeceğimi hiç bilmezdim. Böyle olacağımı bilseydim, birkaçımızı olsun öbür kitaplarımın arasında saklamaz olur muydum? "*

" **Böyle** " kelimesi "sizleri, zamanla bu kadar özleyeceğimi hiç bilmezdim" tümcesiyle değiştirime uğramış ve **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

2. METİN: KİTABIN SERÜVENİ (MEHMET NECATİ ÖNGAY)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

3. METİN: KARİKATÜR

Görsellerden oluştuğu için değiştirime rastlanılmamıştır.

SERBEST OKUMA METNİ: KERAMET KAVUKTA MI? (M. HALİSTİN KUKUL)

" *Al götür başkasına yapamadın madem ki.*

" **Başkasına** " kelimesi "hoca" kelimesiyle değiştirim yapmış, **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

7. TEMA: SAĞLIK SPOR

1. METİN: ANADOLU' NUN CİRİT OYUNLARI (MEHMET ÖNDER)

" *Niçin savaşalım, boşu boşuna vuruşalım? Kan dökmek düşmana karşı olur, biz aynı soydan, aynı kökten gelmiş iki kardeş obayız. Aramızda bir anlaşmazlık oldu, yiğitlerimiz bunu onur meselesi yaptılar. Ellerinden silahlarını alalım. Silah yerine birer sopa verelim. Çatışsınlar, güçlerini, savaş hünerlerini, yiğitliklerini göstereyin. Sopaları, kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın. Yenilen yenilgiyi kabul etsin. Böylece kan dökülmesin, derler."*

" **Böylece** " sözcüsü kendinden önce gelen " Niçin savaşalım, boşu boşuna vuruşalım? Kan dökmek düşmana karşı olur, biz aynı soydan, aynı kökten gelmiş iki kardeş obayız. Aramızda bir anlaşmazlık oldu, yiğitlerimiz bunu onur meselesi yaptılar. Ellerinden silahlarını alalım. Silah yerine birer sopa verelim. Çatışsınla, güçlerini, savaş hünerlerini, yiğitliklerini göstereyin. Sopaları, kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın. Yenilen yenilgiyi kabul etsin " sözceleriyle değiştirim yapmış ve **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

" *Cirit oyununa katılacak belli sayıdaki atlılar karşılıklı dizilir. Aralarında 100- 200 metrelik bir mesafe bulunur. Cirit başladığı zaman, dizilerden bir atlı atını ileri sürer. Bunu öteki diziden başka bir atlı karşı çıkar, ilk çıkan atlı, karşısındaki atlıya sopasını fırlatır ve hemen dizginleri geri çevirir, öteki onu kovalar. Böylece cirit bir düzen içinde sürer gider."*

" **Öteki** " kelimesiyle "atlılar" kelimesi değiştirime uğramış **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir. " **Böylece** " sözcüsü kendinden önceki "Cirit oyununa katılacak belli sayıdaki atlılar karşılıklı dizilir. Aralarında 100- 200 metrelik bir mesafe bulunur. Cirit başladığı zaman, dizilerden bir atlı atını ileri sürer. Bunu öteki diziden başka bir atlı karşı çıkar, ilk çıkan atlı, karşısındaki atlıya sopasını fırlatır ve

hemen dizginleri geri çevirir, öteki onu kovalar " sözcelerini karşıladığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

2. METİN: SAĞLIKLI YAŞIYORUM

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

3. METİN: CAZGIR (ATILLA İLHAN)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

SERBEST OKUMA METNİ: HASTA (MEMDUH ŞEVKET ESENDAL)

*" Maliye Veznesinden Tevfik Efendi banka önünde vezne arabasından inerken nasıl oldu ise ayak bileğini incitmiş iki gündür hasta, evde yatıyor. Komşuları hatır sormaya geliyorlar. İki gündür evde yaşayış değişmiş **herkesten** sıcak bir sevgi görüyor. Karısı sanki o eski karısı değil, tanıdıkları o eski tanıdıkları değil. **Hepsi** değişmişler, **hepsinde** yalan da olsa tatlı bir sokulganlık, bir yaltaklık var. **Herkes** her şey tatlı, ılık, yumuşak!"*

" **Herkes, hepsi** " kelimeleri "karısı, komşuları, tanıdıkları" kelimelerinin yerini tuttuğundan **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

" Bir sargı, üstüne çorap, daha üstüne de bir terlik, eline de bir baston aldı, sokağa çıktı. Haber alamamış, alıp da gelememiş olanlar rast geldikçe soruyor o da nazlarını yapıyor, anlatıyor, kırıttıyor, dinleyenler de:

*Vah vah, geçmiş olsun büyük kaza geçirmişsin, diyorlardı. Tevfik efendi, eşe tanışa biraz da **böylece** nazlandıktan sonra bir gün kalemine gidip işe başladı."*

" **Böylece** " sözcüsü kendinden önce gelen " Bir sargı, üstüne çorap, daha üstüne de bir terlik, eline de bir baston aldı, sokağa çıktı. Haber alamamış, alıp da gelememiş olanlar rast geldikçe soruyor o da nazlarını yapıyor, anlatıyor, kırıttıyor, dinleyenler de: Vah vah, geçmiş olsun büyük kaza geçirmişsin, diyorlardı" sözcülerinin tasvirini yaptığından **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

8. TEMA: DOĞA VE EVREN

1. METİN: YÜKSEK EVDE OTURANLARIN ÖYKÜSÜ (GÜLTEN AKIN)

Bu metinde değiştirime rastlanılmamıştır.

2. METİN: REÇETE (MUSTAFA KUTLU)

*" ...Kâinat şükürünü, biatını, duasını tazeliyor. Bahar da bunu iyicene coşturuyor, pek canlı biçimde gözler önüne seriyor, insanoğluna da yol gösteriyor. Siz de bu zikir halkasına kendinizi katınız. Dua makamı içten gelen bu heyecanın zirvesinde bulunuyor. Yukarıdan beri saya geldiğimiz **şeyler** kâinat kitabından devşirilen maneviyat gıdalarıdır."*

" **Şeyler** " sözcüsü kendinden önce gelen; " ...Kâinat şükürünü, biatını, duasını tazeliyor. Bahar da bunu iyicene coşturuyor, pek canlı biçimde gözler önüne seriyor, insanoğluna da yol gösteriyor. Siz de bu zikir halkasına kendinizi katınız. Dua makamı içten gelen bu heyecanın zirvesinde bulunuyor " sözcülerinin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

3. METİN: KAR TANESİNİN SERÜVENİ (SAMED BEHRENGİ)

" Evet! diye bağırdım.

Öyleyse dinle. Anlatmaya başlıyorum:

" **Öyleyse** " kelimesi kendinden önceki " evet " tümcesiyle değiştirim yapmış **tümceye bağlı değiştirim** meydana gelmiştir.

*" Güneş öğlene doğru yakıcı ışıklarını savurmaya başlamıştı. Birkaç saat geçince tam gevşemeye başlamıştım. Çevremizdeki damlacıklarda **öyle**.*

" **Öyle** " kelimesi "çevremizdeki damlacıklar da gevşemeye başlamıştı" tümcesine karşılık geldiğinden **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

*" Milyonlarca damlacık buhar olmuş, denizden ayrılmış, gökyüzüne tırmanıyorduk. Büyük bir değişme ... Sizce de **öyle** değil mi?*

" **Öyle** " kelimesi " sizce de büyük bir değişme değil mi " tümcesiyle değiştirim oluşturduğundan **tümceye dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

*" Rüzgâr bizi yalnızca sürüklemiyor, biçimden biçime sokuyordu. Girdiğimiz biçimleri hayvanlara benzetiyordum. Kimi zaman bir köpeğe, kimi zaman geniş kanatlı bir kuşa, kimi zaman yaşlı ninelere benziyorduk. Gökyüzünde **böyle** uzun süre bulut olarak değişik biçimlere girerek dolaştık."*

" **Böyle** " sözcüğü kendinden önce gelen " Rüzgâr bizi yalnızca sürüklemiyor, biçimden biçime sokuyordu. Girdiğimiz biçimleri hayvanlara benzetiyordum. Kimi zaman bir köpeğe, kimi zaman geniş kanatlı bir kuşa, kimi zaman yaşlı ninelere benziyorduk "sözcüklerinin yerini tuttuğundan **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

*" Siz dersiniz ya, üşüyünce dişleriniz birbirine vurduğunda, soğuktan dişlerimiz keman çalıyor diye ... **Öyle** bir üşümeydi.*

" **Öyle** " sözcüğü kendinden önce gelen sözcüklerinin " Siz dersiniz ya, üşüyünce dişleriniz birbirine vurduğunda, soğuktan dişlerimiz keman çalıyor diye..."yerini tuttuğunda **sözce değiştirimi** meydana gelmiştir.

SERBEST OKUMA METNİ: BEN BİR ÇINAR AĞACIYDIM (ŞEVKET YÜCEL)

*" Ben bir çınar ağacıydım o yol kıyısında insanlar yanımdan gelip geçiyorlardı. **Kimileri** görüyordu beni **kimileri** geçip gidiyorlardı. Bense **hepsine** güzel günler diliyorum."*

" **Kimileri, hepsine** " kelimeleri " insan " kelimesinin yerini alabildiğinden **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

*" Bir gün de **biri** gelip eşeğini bağladı, bedenime. **Kendisi** gölgeme oturdu. Eşek keskin dişleriyle kabuğunu kemirdi. Bu olay olurken gölgemdeki adam eşeğini seyretti."*

" **Biri, kendisi** " kelimeleri "gölge'deki adam" kelimeleriyle değiştirim yapmış **ada dayalı değiştirim** meydana gelmiştir.

Değiştirim ile ilgili uzmanların görüşleri ise şu şekildedir:

1. Metinlerde kullanılan değiştirim unsurlarının öğrencilere ne gibi katkıları vardır?

Uzmanlar; metinlerde değiştirim unsuru ile eski bilginin aynısının yazılmayıp " yle, böyle, şöyle, biri, aynısı, yapmak, değil" gibi kelimelerle hatırlatılmasıyla öğrencilerin metinleri anlamasında kolaylık sağlayacağı görüşündedirler. Bunun da öğrencilerin anlama, yorumlama, ana fikri bulma, metinle ilgili soruları cevaplandırma gibi yetilerine olumlu etki edeceğini düşünmektedirler.

2. Değiştirim unsurlarına en az rastlanılan tema hangisidir?

Uzmanların incelemelerine göre değiştirim unsurunun en az rastlanıldığı tema "Milli Kültür" temasıdır. Çalışmada elde ettiğimiz bulgularla uzmanların cevabı örtüşmektedir.

3. Tartışma ve Sonuç

Değiştirim unsuru olan; sözce değiştirim, tümceye dayalı değiştirim, ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim kullanılması metinlerin anlam yönünden eski bilginin aynısının yazılmayıp; hatırlatıldığı anlamına gelmektedir. Bu da metinlerin öğrenciler tarafından akılda kolay tutulmasında etkilidir.

Mill Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2017- 2018 yılında beşinci sınıflarda okutulmak üzere belirlediği 5. sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde eyleme dayalı değiştirim rastlanılmamıştır. Yedi metinde ise ada dayalı değiştirim meydana gelmiştir. En çok sözce değiştirim ve tümceye dayalı değiştirim meydana gelmiştir. Sözce değiştirimine ve tümceye dayalı değiştirimine rastlanılması öğrencilerin metni okuması ve anlaması noktasında önemlidir. Değiştirim daha çok ykleyici metinlerde görülmektedir. Çünkü ykleri metin dilbilimsel yöntemle incelemek olanaklı ve işlevseldir (Gökçe; 2014: 725). şiirde değiştirimine rastlanılmamıştır.

Değiştirim unsurlarının; sözce değiştirim, tümceye dayalı değiştirim, ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim doğru ve yerinde kullanıldığında öğrencilerin anlama, yorumlama, ana fikri bulma, metinle ilgili soru sorma gibi birçok yetisi artacaktır. Ayrıca okurken metni anlayabilen öğrencinin yazma becerisi de gelişecektir.

Okumanın anlama noktasında önemli bir rolü vardır. Okuma eylemi, okuyucu açısından görsel bir etkinliktir. Okuma, sadece sesler, sözcükler ve tümcelerin dizilişi sırasında birbirlerine ulanmasıyla oluşmaz. Yani okuma ve buna bağlı olarak gelişen metnin anlamlandırılması, beyinle ve ona bağlı olarak gözle yapılan algılama ve birbiriyle ilişkilendirme erevesi içinde gelişir (Günay,2008: 8). Böylece ğrenci başarılı, metinlerden çıkarımda bulunan birey haline gelecektir. z güveni artan ğrenci derste aktif konumda olacaktır.

Metinlerin daha iyi anlaşılabilmesi için; öğrencilere verilen metinlerde biri, birileri, aynısı, yapmak, böyle, şöyle, değil, vb. kelimelerinin hangi sözcenin, tümcenin, adın, eylemin yerini aldığı tespit ettirilerek; sözce değiştirim, tümceye dayalı değiştirim, ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim olduğu bir etkinlik yaptırılmalıdır. Etkinlik şu şekildedir:

Öğrencilerden öncelikle metnin tamamını dikkatli bir şekilde okumaları istenir. Bir sonraki adımda metinde geçen öyle, böyle, şöyle, biri, başkası, bu, bu nedenle, vb. kelimelerine dikkat etmeleri istenir. Metinde öyle, böyle, şöyle, biri, başkası, bu, bu nedenle vb. kelimeleri renkli şekilde ve hangi kelimelerin ve cümlelerin yerini tuttuysa gösterilir ve öğrencilerden aynı çalışmayı metnin devamında tamamlamaları istenir.

ETKİNLİK:

Aşağıdaki metinde anlam olarak birbirinin yerini tutan kelime ve cümleler aynı renkte gösterilmiştir. Siz de metnin devamında anlam olarak birbirinin yerini tutan kelime ve cümleleri örnekteki gibi aynı renkte göstererek etkinliği tamamlayınız.

U - Gi

Onunda ilk kez bilgisayarda karıştım. Güneş sistemiyle ilgili bir ödevim için ilgili bilgiler ve görüntüler bulmaya çalışıyordum internette. Ekranda parantezler belirli bir an. Bulduğum site bir anda yok oldu. Bir anlık kararmadan sonra onu gördüm ekranda.

Türüne oranla çok iri ve mavi gözlü, küçük bir burnu vardı. Çıgı film kahramanlarını andırıyordu. Çok seviniydim. Yanlış bir siteye girmiş olduğumu düşünerek, yeniden bir önceki siteye geçmeye hazırlanıyordum ki kocaman görüntü kırpırtarak, inanamaz güzellikte bir sesle;

"Merhaba Barış," dedi

Kısa bir an için algılayamadım duyduklarımı.

"Merhaba Barış, benim adım U-gi," dedi ekrandaki çıgı film kişisi yeniden. Melodi gibi bir sesi vardı.

"Bana mı diyorsun?" dedim yavaşlıkla.

"Evet!" dedi o güzel sesle. "Ben Dünya ile Mars arasında yer alan, küçükük ışık gezegenimdenim."

Şaşkınlığım bir parça geçmiş gibiydi.

"Işıklı gezegeni mi? Hiç duymamıştım."

"Gezegnimiz o kadar küçük ki dünyadaki teleskoplarla görülmesi olanaksız."

Sonra bana ışık gezegenini anlattı uzun uzun.

İşte böyle tanıştı U-gi ile. Hemen her gün internette buluşup uzun uzun konuştuk onunda.

U-gi bizim gezegenimiz hakkında pek çok şey öğrenmişti. Çok gelişmiş özellikleri olan bilgisayarı sayesinde internette gezinip her türlü bilgiyi edinebiliyordu. Bana ulaşması ise tümüyle bir rastlantıydı. O da biliyordu nasıl olduğumu.

Bilgisayarıma başına her geçtiğinde, onun adresini tikiyordum ve her seferinde karşında buluyordum U-gi'yi.

Günlerce sürdü onunda yaptığımız sohbetler. Sonunda U-gi ve ışık gezegeni, bir kutuya dönüştü benim için onunkine

görmeliydim.

En düşüncemi U-gi'yle paylaştımda,

"Var bir yolu," dedi. "Ama fiziksel olarak değil. Bilgisayar aracılığıyla, dijital olarak gelebilirsin buraya."

Bu böyle yeterliydi benim için. Hemen atıldım.

"Nasıf?"

"Bir tür hipnozuma yoluydu. Tüm vücudumu geçteyip sadece gözlerimin içine bakarsan, seni gezegenimize getirebilirim sayıyorsun."

"Hemen deneyelim!" diye bağırırım heyecanlı.

"Öyleyse gevşe ve gözlerimin içine bak. Yalnız yapıcı şeylerle karıştırmaya hazır olmalı ve korkmamalısın. Burada kesinlikle bir dostluk ortamında bulacaksınız kendini."

"Korkmam merak etme!" diye bağırıldıktan sonra dediği gibi yaptım. Az sonra düş mü yoksa gerçek mi olduğumu bilmediğim bir yolculuğun orta yerinde buldum kendimi. İler kış gibi yükseliyor, dünyamızdan hızla uzaklaşıyordu.

Önce astronomların aydullardan çektiği fotoğraflara benzer mavi bir topa dönüştü dünyamız. Sonra hızla uzaktı ve ışıkta bir nokta haline geldi. Çok geçmeden hızla büyüyen bir ışık noktasına yaklaştığını gördüm. Altında gökkuşuğun renklerini yansıtan alı yeşilli baharla belirli önce. Bulutların arasından geçip tüm yüzü alı meşe çiçeklerle kaplı bir gezegene yaklaştım. Rüzgârlar taşıdığı bir bir çiçeğin kokusunu başıma döndürüyordu.

Birden kendimi, oyuncak gibi görünen minicik bir kentin önünde buldum. En büyük yapı bir kış yüksekliğindeydi.

"Barış sofrasına bak!" diyen sesi duydum U-gi'nin.

Sofrada bulutlardan beyaz bir duvar vardı. Bir sinema perdesi gibi görüntüler belirli bulutların üstünde. U-gi'ye benzer binlerce uzaylı yürüyerek ya da daha önceden benzerlerini hiç görmediğim taşıtlarla bir yerden bir yere gidip duruyorlardı. Sonra U-gi'nin yelini belirdi.

"Gördüğün gibi küçükük gezegenimiz var," dedi U-gi. "Ama çok büyük bir sorunumuz var, onu ancak sen çözümlerabilirsin."

"Nasıl?" dedim heyecanlı. "Elimden gelirse hemen yardımcı olurum size."

"Bir büyük ejderha kente gelen tüm su yollarını tıkadı. Ona karşı hiçbir şey yapamıyoruz. Kentimiz susuzluktan kırılıyor. Onu korkutub kaçırabilirsen, yeniden suya kavuşabiliriz."

Gösterdiği yine doğru güdüme güdüm ejderhayı. Büyükçe bir kertenlehe kadardı. Sessizce sokuldu yanıma hemen.

"Aaaa!" diye bağırırım olansız gücümle.

Öyle bir korktu ki ejderha. Bir daha geri dönmek üzere kaçtı. Su yolları açılmış, gürlü gürlü sular kente doğru akmaya başlamıştı.

"Teşekkürler Barış!" diye bağırıldım duydum U-gi'nin.

Sonra havada huldum kendimi .. Hızla dünyamıza yaklaşıyordum. birden kocaman bir göktaşı gelip önüme çarptı. Bağırarak açtı gözlerimi. Bilgisayar ekranında Mars'ın fotoğrafları duruyordu. Alım çok acıyordu. Belki de bir anlığınma uyuyakalmış, düşürürken masaya başımı çarpmıştım.

Düşte bile olsa, U-gi'yle kurduğum dostluk çok güzeldi. Bu düş ve dostluğu hiç unutmamışım.

Resim 1: Önerilen etkinlik örneği

ETKİNLİK: Cevap Anahtarı

U - Gi

Onunda ilk kez bilgisayarda karpıştım. Güneş sistemiyle ilgili bir ödevin için ilgili bilgiler ve görüntüler bulmaya çalışıyordum internette. Ekranında parazitler belirli bir an. Bulduğum site bir anda yok oldu. Bir anlık karamadan sonra onu gördüm ekranda.

Yüzüne oranda çok iri ve masvi göleri, küçükük bir burnu vardı. Çiği film kahramanlarını andırıyordu. Çok seviniydi. Yanlış bir sitede girmiş olduğumu düşünerek, yeniden bir önceki sitede geçmeye hazırlanıyordum ki kutucama glösterini kırptırarak, tanımlanmış görselle bir sesle;

"Merhaba Barış," dedi

Kıta bir an için algılayamadım deyirdiklerımı.

"Merhaba Barış, benim adım U-gi", dedi ekrandaki çiği film kişişi yeniden. Melodi gibi bir ses vardı.

"Bana mı diyorsun?" dedim şaşkınlıkla.

"Evetee!" dedi o güzel sesleyle, "Ben Dünya ile Mars arasında yer alan, küçükük İpli gezegenindenim."

Şaşkınlığım bir parça geçmiş gibiydi.

"İpli gezegeni mi? Hiç duymuştum."

"Gezegnimiz o kadar küçük ki dünyadaki teleskoplarla görülebilmesi olanaksız."

Sonra bana İpli gezegenini anlattı uzun uzun.

İşte **hürlü** tanıştık U-gi ile. Hemen her gün internette buluşup unan unan konuştuk onarla.

U-gi bizim gezegenimiz hakkında pek çok şey öğrenmişti. Çok gelişmiş özellikleri olan bilgisayar sayesinde internette gezinip her türlü bilgiyi edinebiliyordu. Bana ulaşması ise tümüyle bir rastlantıydı. O da bilmiyordu nasıl olduğuna.

Bilgisayarın başına her geçtiğimde, onun adresini tikliyordum ve her seferinde karşında buluyordum U-gi'yi.

Günlerce sürdü onarla yaptığımız söyleşiler. Sonunda U-gi ve İpli gezegeni bir tutkuya dönüştü benim için mutlaka gitmeliydim.

İle düşüncemi U-gi'yle paylaştığımda,

"Var bir yetki," dedi. "Ana ünitesi olarak değil. Bilgisayar aracılığıyla, dijitalleşmiş olarak gelebiliriz buraya."

İle (dijitalleşmiş olarak gitmek) bile yeterliydi benim için. Hemen atıldım.

"Nasıl?"

"Bir tür hipnotizma yoluyla. Tüm vücuduna gevşetip sadece gözlerimin içine bakarsan, seni gezegenimize getirebiliriz saygırlarım."

"Heimen deneyelim!" diye bağırdım heyecanla.

İle (Deneme) gevşek ve gözlerimin içine bak. Yalnız şarjı **az** karpışmaya hazır olmalı ve korkmamalıdır. Burada kesinlikle bir dostluk ortamında bulacaksınız kendinizi."

"Korkman merak etme!" diye bağırdıktan sonra dediği gibi yaptım. Az sonra düş mü yoksa gerçek mi olduğumu bilmediğim bir yoraklığa orta yerinde buldum kendimi. Bir kus gibi yukarıya, dünyamdan hızla uzaklaşıyordum.

Önce astronomların aydınlatan çektiği fotoğraflara benzer masvi bir topa dünüştü dünyam. Sonra hızla azalış ve şifatan bir nöbet haline geldi. Çok geçmeden hızla büyümekte olan bir ışık noktasına yaklaştığım gördüm. Altında glikozuğun renklerini yansıtan alı yeşilli bulutla belirdi önce. Bulutların arasından geçip tüm yüzeyi alı morlu çiçeklerle kaplı bir gezegene yaklaştım. Kığığım tapanlı bir bir çiçeğin kokusu başımı döndürüyordu.

Birden kendimi, oyuncak gibi görünün minicik bir kentim önünde buldum. En büyük yapı bir karp yüksekliğindeydi.

"Barış soluna bak!" diyen sesi duydum U-gi' nin.

Solumda bulutlardan beyaz bir davar vardı. Bir sinema perdesi gibi görüntüler belirli bulutların üstünde, U-gi'ye benzer hünlerce unaylı yürüterek ya da daha önceden henüzlerini hiç görmediğim tayılarla bir yerden bir yere gılıp duruyorlardı. Sonra U-gi' nin yüzü belirdi.

"Gördüğün gibi küçükük gezegenimiz var," dedi U-gi. "Ama çok büyük bir sorunumuz var, onu ancak sen çözümlenebilirsin."

"Nedir?" dedim heyecanla. "Elimden gelirse hemen yardımcı olurum size."

"Bir büyük ejderha kente gelen tüm su yollarını tüküdü. Ona karşı hiçbir şey yapamıyoruz. Kentimiz susuzluktan kuruyor. Onu korkutup kaçırabilirsen, yeniden suya kavuşabiliriz."

Gösterdiği yöne doğru gidince gördüm ejderhayı. Büyükçe bir kortenkele kadardı. Sessizce sokuldum yanına hemen.

"Aaaa!" diye bağırdım otona gördüm.

İle (Aaaa diye bağırdım) bir korktu ki ejderha. Bir daha geri dönmek üzere kaçtı. Su yolları açılmış, girül girül sular kente doğru akmaya başlamıştı.

"Teşekkürler Barış!" diye bağırdığım duydum U-gi' ni.

Sonra havada buldum kendimi .. Hızla dünyama yaklaşıyordum. Birden kocaman bir göktaşı gelip alınma çarptı.

Bağrarak açtım gözlerimi. Bilgisayar ekranında Mars'ın fotoğrafları duruyordu. Alınm çok acıyordu. Belki de bir anlığına uyuyakalmış, düş görürken masaya başımı çarpmıştım.

Dişte bile olsa, U-gi'yle kurduğum dostluk çok güzeldi. İle (İle) (hükümete en beşiten buraya kadarlı şifelerin periotatması) ve dostluğu hiç unutmadım.

Resim 2: Önerilen etkinliğin cevap anahtarı

Etkinlikte, *Bilgin Adalı' nın* Arkadaşım Kirpi (2017) adlı hikâye kitabındaki U-gi adlı öyküsü; "ödev, bilgisayar, Uzay, hayal kurmak, dostluk" kavramlarını bir arada bulundurmakla birlikte sözce değiştirimine ve tümceye dayalı değiştirime de yer verdiği için tercih edilmiştir.

Günümüzde bilgisayarın çocuklar tarafından sevildiği bir gerçektir. Ödevlerini bilgisayardan araştıran çocuklar hem bilgisayarda vakit geçirmekte hem yeni bilgiler öğrenmektedirler. Metinde çocukların dikkatini çeken bir diğer kavram ise Uzay' dır. Çünkü çocuklar bilinmeyi merak eder ve bununla ilgili hayal kurarlar. Metinde Uzay' da U-gi ile yolculuk yapan çocuklar yeni yeni âlemlerde yolculuk yaparlar.

Metin çocukların ilgi alanlarına ve yaşlarına uygun olmakla birlikte sözce değiştirimini ve tümceye dayalı değiştirimi de içinde barındırması noktasında önemlidir. Çocuklar metni okurken yeni yerler keşfedip orada yeni bir dost kazanacak; sözce değiştirimi ve tümceye dayalı değiştirim vasıtasıyla da okuduklarını daha iyi anlayıp, metinden çıkarımda bulunma, yorumlama becerilerini de geliştireceklerdir. Bu da öğrencilerin derste aktif olmasında ve başarılarının artmasında etkili olacaktır.

Kaynakça

Adalı, B. (2017). *Arkadaşım Kirpi* (1.Baskı), Fom Kitap, İstanbul.

Aydın, İ. & Torusdağ, G. (2013). "Lamartine' nin Göl 'Le Lac' Şiirine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım" *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish or Turkic*, S. 8 / 10, ss. 22- 55.

Aydın, İ. & Torusdağ, G. (2014). "Türkçe Öğretimi Çerçevesinde Yazınsal Bir Metin Çözümleme Örneği Olarak Refik Halit Karay'ın Garip Bir Hediyesi" *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 3 / 4, ss. 109 - 134.

Aydın, İ. & Torusdağ, G. (2015). "M. Şevket Esendal' ın Eşek Adlı Öyküsünde Bağlıklık ve Bağdaşıklık Görünümleri" *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish or Turkic*, S. 10 / 8, ss. 535- 550.

Dilidüzgün, Ş. (2010). "Türkçe Derslerinde Metin Etkinliklerinin Okuma, Anlama Kazanımlarını Gerçekleştirme Yeterliği Bir Öykü Örneği" , *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 13, ss. 13- 30.

Dilidüzgün, Ş. (2013). "Metindilbilim Dersinin Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuma Etkinlikleri Geliştirme Yetilerine Etkisi" , İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish or Turkic*, S. 8 / 1, ss. 1239- 1258.

Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi* (1. Baskı), Anı Yayınları, Ankara.

Gökçe, B. (2014). "Reşat Nuri Güntekin'in "Aşk Mektupları" Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bir Yaklaşım", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish or Turkic*, S. 9 / 3, ss. 725- 743.

Gül, M. (2015). "Sait Fâik Abasıyanık'ın Semaver Adlı Hikâyesinde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri", Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, International Journal of Social Sciences, S. 31, ss. 135- 148.

Günay, D. (2008). "Neyi, Nasıl Okuruz ya da Okumalıyız?", Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, 2, 1-13. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/193377>

Günay, D. (2013). Metin Bilgisi (4. Baskı), Papatya Yayınları, İstanbul.

Gürgün, H. (2016). "Metindilbilimsel Yöntem İle Çözömlenen Sait Fâik' in Dölger Balığın Ölümü'nde İnsanın Doğaya Tahakkümü ve Ötekileştirilmesi", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 5/4, ss. 1841 - 1882.

Güven, A. Z. (2014). "Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Bağdaşıklık ve Tutarlılık" , Akdeniz Üniversitesi, International Journal of Language Academy, S. 2 / 4, ss. 599 - 609.

Karadeniz, A. (2015). "Metin Dil Bilimi Temelli Metin Çözömlemesinin Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma ve Tutarlı Metin Oluşturma Becerilerine Etkisi" , Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 11/1, ss. 1-17.

MEB, Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2017). Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul.

Özkan, B. (2013). "Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner'in "Onikiye Bir Var" Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 13/1, ss. 167 - 184.

Torusdağ, G. & Aydın, İ. (2017). Metindilbilim ve Örnek Metin Çözömlmeleri (1. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara.

Tosun, İ. (2014). "Sait Fâik'in "Sinağrit Baba" Adlı Öyküsüne Metindilbilimsel Bir Yaklaşım", Tunceli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish or Turkic, S. 9/3, ss. 1451-1485.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemler (10. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.